

GONDOLATOK A BUDAPESTI EGYETEMEK ÉS FŐISKOLÁK EGYÜTTMŰKÖDÉSÉRŐL

A felsőoktatás mint a társadalom egyik legképzettebb rétegét foglalkoztató és oktató intézményrendszer, az országok többségében kulcsszerepet tölt be a tudományművelésben — írja gondolatébresztő tanulmányában *Bakos István*.¹ Ebben a vonatkozásban is különleges felelősség hárul az egyetemekre és főiskolákra, ezek állami vezetésére, párt- és társadalmi szervezeteire. Az összes hazai egyetem és főiskola (a továbbiakban: egyetemek) vonatkozásában valamiféle regionális tanács létrehozása, amelyről egyébként az egyes intézmények szervezeti szabályzata, távlati fejlesztési tervei és koncepciói valamilyen formában mindenütt említést tesznek, a nagyszámú és nagyon eltérő képzési profilú budapesti intézmények tekintetében nem látszik megvalósítható célkitűzésnek. Mégis, úgy gondolom, hogy — természetesen önkéntes alapon — célszerű lenne egy olyan konzultatív testületet Budapesten is életre hívni, amely néhány, az alábbiakban vázolandó témakörben időről időre megbeszéléseket folytatna. Elgondolásom szerint ez a testület az egyetemek rektoraiból, a főiskolák főigazgatóiból állna, és alkalmas lenne arra, hogy az előre megjelölt témakörben ajánlásokat dolgozzon ki, különböző kérdésekben kezdeményezésekkel forduljon a Művelődési Minisztériumhoz, és igényelje azt a jogot is, hogy a minisztérium fontosabb elvi kérdésekben kérje ki a testület véleményét.

A felsőoktatásunk helyzetéről és fejlesztésének feladatairól hozott párt- és kormányhatározatok, az oktatási törvény előkészítő munkálatai és számos más tudománypolitikai határozat ismételten megerősíti az egyetemi kutatások kiemelt fejlesztésének fontosságát és az ennek megfelelő kutatóbázis kialakítását.² Meggyőződésem, hogy az egyetemek tudományos munkájában alapvető változást, előrelépést hozna, ha a jelenlegi gyakorlathoz képest az egyetemekkel integráltabb és ezáltal hatékonyabb formában dolgoznánk együtt.

Az egyetemi oktatás nyitottabbá válására, több egyetem, illetve egyetemi fakultás integrált együttműködésére számos külföldi és néhány hazai kezdeményezés áll példaként előttünk. Egyrészt a hagyományos „univerzitások” természettudományi, illetve egyes esetekben műszaki, mezőgazdasági fakultásokat honosítanak, a műszaki egyetemek pedig matematikai-természettudományos, társadalomtudományi karokkal bővülnek. (Példaként a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem jogtudományi karára is hivatkozhatunk.)³ A Budapesti Műszaki Egyetem távlati fejlesztési tervében szögeztük le: „A képzés rugalmasabbá, az oktatási rendszer nyitottabbá tétele megköveteli az egyetemi struktúra, illetve a kar, intézet és önálló tanszék fogalmának új meghatározását, amely lehetővé teszi az együttműködést más egyetemekkel.”⁴ A terv a továbbiakban is hangsúlyozza: „... kí-

¹ BAKOS ISTVÁN: Tudományegyetem három régióban. Magyar Tudomány, 1985. 11. sz. 828–836.

² A magyar felsőoktatás helyzete. Szerk. Palovecz János. (Válogatás az 1981. február 3-i PB határozatot előkészítő tanulmányokból.) Oktatókutató Intézet, é. n. 526.

³ POLINSZKY KÁROLY: Univerzitás? Diverzitás? — Művelődéspolitikai! Kritika, 1985. 11. sz. 15–16.

⁴ A Budapesti Műszaki Egyetem távlati fejlesztési terve 1986–2000. A Jövő Mérnöke, 1985. júl. 12. 1–8.

vánatos az oktatási rendszer nyitottsága abból a célból, hogy mindenkinek lehetősége legyen a képességeinek, adottságainak megfelelő végzettség megszerzésére. Ennek érdekében gondoskodni kell arról, hogy a képességeikkel, illetve adottságaikkal összhangban álló kibocsátási célt megvalósító képzést megkezdett hallgatók más (akár magasabb, akár alacsonyabb szintű, akár más irányú) felsőoktatási intézményekben számottevő idővesztés nélkül folytathassák tanulmányaikat.”⁵

A Budapesti Műszaki Egyetem 2000-ig szóló távlati fejlesztési tervéről véleményezésre felkért MTE SZ állásfoglalásában többek között kifejtette, hogy fontosnak tartaná egy széles körű — közgazdasági, szervezési és vezetési, üzemszociológiai, informatikai stb. — ismeretek oktatását biztosító, hazai vagy nemzetközi kooperációt is feltételező struktúra kialakítását és elmélyítését, különös tekintettel a hallgatók idegen nyelvi tudásának elmélyítésére és kiszélesítésére.⁶ Ilyesfajta együttműködés eredményeiről ad számot a Veszprémi Vegyipari Egyetemtől (legalábbis a jegyzetkiadás és hasznosítás vonatkozásában) a szervező-vegyésszépmérnök képzés területén egy, a közelmúltban megjelent tanulmány,⁷ és eredményesen működő gépgyártástechnológiai kutatás-fejlesztési társulásról számolhatott be a SZTAKI, a BME Gépészmérnöki Kar, a miskolci NME Gépészmérnöki Kar, a Gépipari Technológiai Intézet és a Bánki Donát Gépipari Műszaki Főiskola főigazgatója.⁸ Ami pedig az akadémiai kutatás és a különböző egyetemek együttműködésének szükségességét és lehetőségeit illeti: a Magyar Tudományos Akadémia és a Művelődési Minisztérium együttműködése továbbfejlesztésének kérdéseit az MTA elnökségének 1985 novemberi ülésén vitatták meg. Az előzetes konzultáció nyomán összeállított vitaanyag első pontja az akadémiai kutatás és a felsőoktatás szerves összekapcsolásának megteremtésére tesz javaslatot, második pontja pedig az akadémiai, illetve a tárcaszintű alapkutatások és társadalomtudományi kutatások összehangolásával, az országos tudományos kutatási alap (OTKA) felhasználásában való együttműködéssel foglalkozik.⁹

A felsőoktatás távlati koncepciójáról már *Berényi Dénes* akadémikus megállapította a következőket: „A felsőoktatás-politikai célkitűzések jó része vágyálom marad, ha a megfelelő intézményrendszerhez nem tudunk, vagy nem merünk hozzányúlni . . . Mellesleg ez gazdasági kérdés is”.¹⁰ Berényi Dénes a kasztszerűen elkülönülő mérnök-, orvos-, tanár-stb. jelöltek kollégiumi és diákszallói széttagoltságát is példaként említi.

A budapesti egyetemek és főiskolák regionális együttműködésére vonatkozó javaslataim összhangban vannak az MSZMP 1969-es Tudománypolitikai Irányelveinek téziseivel, melyeket a felsőoktatás fejlesztéséről hozott 1981 februári MSZMP KB határozat, a néhány hónappal későbbi minisztertanácsi határozat és az oktatási törvény újabb kiegészítésekkel támaszt alá.¹¹ Törekvésem — mint már fentebb utaltam rá — nem egyedülálló

⁵ Uo.

⁶ KOLOSSA TAMÁS: Anyagi háttér nélkül nem megy. Műegyetem 2000. Impulzus, 1985. okt. 19. 20–21.

⁷ VÁNDOR JÓZSEFNÉ—BUDAVÁRI LÁSZLÓ: A népgazdasági és vállalati tervezés tanításának tapasztalatai. Felsőoktatási Szemle, 1986. 2. sz. 116–120.

⁸ POMÁZI LAJOS megnyitó beszéde a Bánki Donát Gépipari Műszaki Főiskola 1986. március 21-i Tudományos ülésszakán. (Kézirat.)

⁹ Az elnökség napirendjén: az akadémiai kutatás és az egyetemek együttműködése. Magyar Tudomány, 1986. 2. sz. 150–153.

¹⁰ BERÉNYI DÉNES: A közoktatás és a felsőoktatás távlati koncepciójáról. Magyar Tudomány, 1984. 1. sz. 61–62.

¹¹ ZIBOLEN ENDRE: A felsőoktatási intézményhálózat területi vizsgálata. Kézirat. FPK, 1972.; EGYED ALBERT: A tudományos élet regionális jellemzői. (Probléma-vázlat.) Kézirat, 1985. 23.

a magyar felsőoktatásban. A közelmúltban nyilatkozott ifjúsági hetilapunknak *Csáki Csaba* a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem rektora és a Népszabadság riportérének *Zalai Ernő* intézetvezető egyetemi docens a mérnök-közgazdász képzés mintájára megindítandó orvos-közgazdász és a jogász-közgazdász képzés szükségességéről.¹² Ugyancsak a Népszabadságban szolt *Földesiné dr. Szabó Gyöngyi*, a Testnevelési Főiskola rektorhelyettese a sporttudományi integrált kutatásokról.¹³

Az eddig írottak alapján (és a határozatok keretében) az alábbi témákban látom megvizsgálálandónak az előrelépés lehetőségeit:

1. *Korszerű szakmai-tudományos információs és információszolgáltató központ kialakítása* (ezen belül a külföldi — valutaigényes — folyóiratok egységes és takarékos, ésszerű megrendelésére való törekvés).

2. *Egyetemeink nagyműszer-katasztereinek elkészítése* azzal a céllal, hogy a nagyműszerek beszerzése összehangoltan történjék és ezek hatékony felhasználása megfelelő működtetése biztosított lehessen. Ehhez kapcsolódóan azt is meg kell vizsgálnunk, hogy hogyan lehetne kialakítani egy, a speciális ellátást (műszerek, alkatrészecskék stb.) szolgáló, az egyetemnek szükségleteinek legjobban megfelelő közös javító és szolgáltató részleget vagy üzemet.¹⁴

3. Az együttműködés biztosíthatná az oktatási, nevelési, kutatási és képzési céljainkat egyaránt szolgáló új közös szervezeti egység létrehozását. Példa erre a Budapesti Műszaki Egyetem és a Kertészeti Egyetem ilyen célú megállapodása, továbbá ugyancsak a BME-nek a Könnyűipari Műszaki Főiskolával, a Kandó Kálmán Villamosipari Műszaki Főiskolával, valamint a Bánki Donát Gépipari Műszaki Főiskolával való ilyen természetű együttműködése. Az együttműködés kiterjedhetne a közművelődési, sport és szabadidő központok, a diákjóléti intézmények hatékonyabb együttműködtetésére, kihasználására, valamint — együttes fellépéssel — új ilyen létesítmények megteremtésére.

4. Célszerűnek vélem megvizsgálni a közérdekű intézményközi oktatási-kutatási szervezeti egységek létrehozását célzó kezdeményezéseket, illetve elképzeléseket. E szellemben kíván a Budapesti Műszaki Egyetem és a Magyar Iparművészeti Főiskola is együttműködni. Az általános, valamint a műszaki tárgy- és munkakultúra emelése, az ezzel kapcsolatos oktató-nevelőmunka hatékonysága növelése céljából olyan intézményközi oktatási-kutatási szervezeti egység létrehozását tervezzük, amely a Magyarországon ma még mindig hiányzó ipari *mintagyűjteményt* és az azzal együtt fenntartott közös, az egész hazai ipar felé nyitott *termékfejlesztő bázist* is magába foglalná. E szervezeti egység egyben a két egyetem egymást segítő és kiegészítő oktató és továbbképző munkájának is bázisul szolgál. Az egyetemközi munkamegosztásról nyilatkozott *Földiák Gábor* művelődési miniszterhelyettes is, hangsúlyozva, hogy „meg kell szüntetni az intézmények 'pátyolgatását' . . . a kormánynak biztosítania kell az osztársadalmi érdek érvényesülését, mert az egyetemek és a főiskolák nem önmaguknak képeznek, hanem a társadalomnak . . .”¹⁵

¹² B. KISS TAMÁS: Már látszik az alagút vége? Magyar Ifjúság, 1986. febr. 28. 14.; HÁMORI BALÁZS: A (képzés)-korszerűsítés alatt az egyetem zavartalanul üzemel. Népszabadság, 1986. márc. 17. 7.

¹³ VÁRNAI IVÁN: Laboratóriumtól a célszalagig. Beszélgetés a TF rektorhelyettesével a sporttudományos kutatásokról. Népszabadság, 1986. febr. 28. 11.

¹⁴ CSIKAI GYULA akadémikus a XIII. pártkongresszus kapcsán közölt cikkében is jelzi: „A képzésben és a kutatásban aktuális és jó lehetőség maradt a regionális felsőoktatási — kutatási centrumok létesítése a nagyobb egyetemi városokban . . .” Hajdú-Bihari Napló, 1985. ápr. 13.

¹⁵ Interjú FÖLDIÁK GÁBOR művelődési miniszterhelyettesével a felsőfokú oktatás feladatairól. Népszabadság, 1986. márc. 22. 5. A Magyar Iparművészeti Főiskola főtitkára e tárgyban 1986. április 1-i keltezéssel írt levelében megjegyzi, hogy a Bp. II. Tölgyfa utcai épületkomplexuma számára csak egy ilyenféle funkciót tud az intézmény elképzelni.

5. Az egyetemek együttműködése jó lehetőségeket kínál a *multidiszciplináris elveket követelő feladatok* vállalására és a kutatási eredmények jobb hasznosítására vonatkozóan is. E szervezett együttműködésünk igényes és sokoldalú, az eddiginél hatékonyabb kooperációt alakíthatna ki a Magyar Tudományos Akadémia kutatóhelyeivel, osztályaival, illetve szakbizottságaival.

6. Az együttműködés és erőink célszerű koncentrációja jegyében születtek meg azok a megállapodások, amelyek egyfelől a Budapesti Műszaki Egyetem mint bázis, másfelől pedig az Ipari Minisztérium, a Közlekedési Minisztérium, az Építési és Városfejlesztési Minisztérium, az Országos Vízügyi Hivatal, továbbá az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal között jöttek létre. Ezek a VII. ötéves terv időszakára szóló szerződések konkrét, határidős feladatokat és anyagi kötelezettségeket is rögzítenek. Céljuk a kutatás, az oktatás és az ipar közötti kapcsolatok szorosabbá fűzése, rugalmas szervezeti, irányítási, finanszírozási környezet megteremtésével biztosítani a *kutatás eredményeinek gyors ipari bevezetését*, illetve alkalmazását.¹⁶

7. Elképzelésem szerint az egyetemi együttműködés további kiépítéséhez jó példával szolgálhatnak azok az *együttműködési szerződések* is, amelyeket egyetemünk több hazai műszaki főiskolával, így a már említett Bánki Donát Gépipari Műszaki Főiskolával, a Kandó Kálmán Villamosipari Műszaki Főiskolával, valamint a Könnyűipari Műszaki Főiskolával kötött.

8. A mérnökképzés nyitottságának jó példáját nyújtja a BME Mérnöki Továbbképző Intézetének újabban indított több tanfolyama is, amelyek a speciális műszaki és gazdasági területek vezetői, illetve vezető beosztású mérnökei számára nyújtanak tájékoztatást. E *céltanfolyamok* között feltétlenül említést érdemel az ipari, építésügyi, illetve a közlekedési szakmapolitikai-szakmai mérnök-továbbképző tanfolyam, amelyek előadói között — számos politikai és gazdasági vezető mellett — szerepet vállalt *Tétényi Pál* akadémikus, *Urbán Lajos* közlekedési, *Somogyi László* építésügyi és városfejlesztési miniszter vagy — a nyitottság távlatainak bizonyosságaként — *Adolf Melezzinek*, a Klagenfurti Egyetem professzora és *Herbert Hainitz*, az Osztrák Államvasutak műszaki vezérigazgató-helyettese.

9. A fentiekhez kapcsolódóan együttes feladatnak látszik az egyetemek igényeinek megfelelő tanfolyami és diplomát adó *posztgraduális képzés* (szakmérnökképzés stb.), valamint a tudományos *ösztöndíjas képzés* tekintetében lehetséges együttműködés feltételeinek kialakítása is.

10. Elképzelésem szerint az együttműködés keretében, egy megfelelő szervezetben hatékonyabban lennének működtethetők az *oktatást és a tudományos szolgáltatást segítő egységek* (a már említett műszerpark, a közművelődés, sport- és diákjóléti intézményeken kívül a könyvtár- és a számítógép-kapacitás).

Szervezetten lenne biztosítható az indokolt átszakosodás. Könnyebben lenne megvalósítható az „áthallgatás” és az „átoktatás”. A jelentős tudományos kapacitás módot adna a hazai és a nemzetközi tudományos munkamegosztásba való együttes bekapcsolódásért sajátos tudományos profil formálására. Együttműködésünk fokozatosan, a megfelelő színvonalú személyi, anyagi, tárgyi és szervezeti-működési feltételek biztosításával párhuzamosan épülhet ki.

11. A felsőoktatás fejlesztési feladatairól hozott — már említett — minisztertanácsi határozat 13. pontja szerint „... a feladatok végrehajtása során erősíteni kell a művelődési miniszter ágazati irányító tevékenységét, egyben fokozottan kell biztosítani a képzés-

¹⁶ Keretmegállapodás tervezete, amely létrejött az IpM—OMFB—BME között, tudományos műszaki park létrehozására. Kézirat.

ben érdekelt minisztériumok és országos hatáskörű szervek jogainak és kötelezettségeinek érvényesülését.” Figyelembe véve az intézmények önállóságának növelésére, az oktatási-kutatási együttműködésre, az erőforrások és létesítmények együttes hasznosítására, az oktatás, a kutatómunka és a szociális ellátás színvonalának javítására vonatkozó határozati pontokat, ezek alkalmazását ki lehetne terjeszteni különböző vállalatokkal, ipari kutatóintézetekkel, középfokú (technikusképzés, illetve továbbképzés) és felsőfokú oktatási intézményekkel, a megfelelő gazdasági és műszaki főiskolákkal való kapcsolatra és együttműködésre.

12. Egyetemeink reformmunkálataiban általános a törekvés, hogy az alapozó tárgyakat magasabb színvonalon oktassuk, illetve műveljük. Az egyetemeink közötti szervezett együttműködés során lehetőség nyílnék e tárgyak, illetve tudományterületek még színvonalasabb művelésére. Ilyen módon ugyanis elősegíthetnénk, hogy néhány kiváló professzorunk a maga tantárgyát — a megfelelő rendszert kialakítva — *több egyetemen adja elő*. Ugyanígy közösen hívhatnánk meg *külföldi vendégelőadókat*; közösen rendezhetnénk *nyári egyetemi előadásorozatot* is.

13. Meg lehetne vizsgálni azt is, hogy gazdasági és egyéb igazgatási szervezeti egységeink (pl. a nemzetközi kapcsolatokat intéző egységek) munkáját hogyan lehetne oly módon összehangolni, hogy a *felesleges párhuzamok megszűnjenek*, hogy megfelelő munkamegosztás alakuljon ki, s ezáltal szolgálatyszerűbb működtetést biztosíthassunk. Így lehetőség nyílnék a felszabaduló személyzet ésszerű átcsoportosítására is. Ez összhangban lenne a Művelődési Minisztériumban kidolgozás előtt álló rendelettel, amely a követelményrendszer és bérgazdálkodás kérdésében intézkedik, valamint a Pénzügyminisztérium vonatkozó utasításával is.¹⁷ Jó példa erre az Országos Felsőoktatási Felvételi Iroda, illetve az ennek keretében működő FEB és SZET is.

14. A közelmúltban újjászervezett, belső képzést is folytató ELTE Eötvös-kollégium tapasztalataira építve létre lehetne hozni egy olyan — viszonylag nem nagy létszámú — *szakkollégiumot*, amelyben az egyetemek (az általuk kiválasztott) legtehetségesebb hallgatóik előrehaladását speciális, intenzív oktatási-képzési formák révén is biztosíthatnák, természetesen egyetemek közötti együttműködéssel.

15. Az egyetemek közötti regionális együttműködés révén összehangoltabb kooperációt tudnánk biztosítani az MTA vonatkozásában. Ugyancsak összehangoltabb együttműködést alakíthatnánk ki Budapest Főváros Tanácsával, illetve a kerületi tanácsokkal.

16. Közösen kellene megvizsgálni azt is, hogy milyen anyagi, tárgyi és szakmai feltételekkel és körülmények között lenne megoldható a meglévő *egyetemi folyóiratok kiadása* olyan szervezésben, hogy egy-egy egyetem lenne felelős az egyes szakosított tudományos kiadványokért és a szerkesztőbizottságokban jelen lennének az érdekelt társegyetemek képviselői is.

17. Meg kellene néznünk, hogy milyen formában lehetne az önálló kiadói jog alkalmazásával egy olyan „vállalkozást” megalakítani, amely az érdekelt kiadók, könyvterjesztők által — az Állami Fejlesztési Bank segítségével — létrehozott, *korszerű technikájú nyomdával és önálló terjesztési joggal* rendelkezne. A szabad kapacitást külső megrendelések teljesítésére lehetne fordítani. E vállalkozásnak önfenntartónak kellene lennie, az MM-től azonban igényelni kellene a felsőoktatási tankönyvek, jegyzetek dotációját.

18. Tanulmányozni kellene továbbá azt is, hogy hogyan lehet az egyetemek között olyan együttműködést kialakítani, amelynek révén a központi beruházási, valamint

¹⁷ Pénzügyi Közlöny, 1986. 1. sz. 3–9. (102) 1986. (PK. I.) PM sz. utasítás a költségvetési gazdálkodási rend szerint működő kutatóhelyek gazdálkodási és érdekeltségi rendszeréről, valamint állami megbízásainak rendjéről.)

K + F forrásaink növekedjenek és azokat — részben — együttesen használhassuk fel egyetemeink fejlesztésére.

19. Az Ipari Minisztérium, az OMF B és a Budapesti Műszaki Egyetem között keretmegállapodás jött létre, amely *tudományos műszaki park* létrehozását célozza a meglévő létesítmények és eszközök bázisán, a szükséges szellemi kapacitások hozzárendelésével, a szükséges eszközbeszerzések pénzügyi forrásainak közös alapon történő biztosítását is tervbe véve. Megjegyzem, hogy e keretmegállapodás eleve nem zárja ki, hogy ennek tagja lehessen bármely — akadémiai vagy vállalati — kutatóintézet. Az Állami Műszaki Fejlesztési Bank, valamint az Innovációs Bank is érdeklődést mutat e megállapodás iránt, hangsúlyozva, hogy az ily módon létrehozott tudományos műszaki parknak önfenntartónak kell lennie, hozzá ki kell építeni a megfelelő infrastruktúrát. A park tevékenységének ki kell terjednie az alap kutatásokra csakúgy, mint az alkalmazott kutatásokra, illetve ezeken keresztül az egyedi vagy kisszéria műszergyártásra, vegyszerek stb. előállítására. A parknak törekednie kell arra, hogy belátható időn belül nyereségesé váljék.

20. Végezetül — véleményem szerint — javaslatot kell kidolgozni a Művelődési Minisztérium számára arra vonatkozóan, hogy az oktatási törvény keretei között ruházza fel a leendő együttműködés vezető testületét *javaslattételi, véleményezési* és — a fentiek körébe tartozó kérdések vonatkozásában — döntési joggal.

Rendkívül fontosnak tartom azt a tényt, hogy *Kapolyi László* ipari miniszter ez év tavaszán kezdeményezett egy — egyelőre laza — keretmegállapodást, amelynek révén szervezetté és rendszeressé válhatna az ország ipari vezetőinek, valamint az egyetemek vezetőinek részvétele az Ipari Minisztérium Iparpolitikai Tanácsának munkájában minden olyan kérelmekörben, amelyben az egyes egyetemek profiljuk szerint érdekeltek.

Az együttműködésre vonatkozó gondolataimat már felvettem azon a baráti megbeszélésen, amelyen az Eötvös Loránd Tudományegyetem, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem, valamint a Budapesti Műszaki Egyetem rektora és párttitkára vett részt. Itt megegyezés született arról, hogy „konzultatív testületként” a jövőben is megbeszéljük elképzeléseinket és közben keressük, illetve kialakítjuk a távlatilag alkalmas szervezeti formát. A konzultatív testület tagjai az együttműködő egyetemek rektorai, akik megbízhatnak dékánokat, tanszékvezetőket, sőt, egyes más személyeket is együttműködési feladatok ellátásával, gondozásával, de természetesen a rektori felelősség megtartása mellett. Szükséges, hogy az egyetemi pártbizottságok, a különböző társadalmi szervek, egyesületek stb. — elsősorban szemléletformálással — segítsék a fentiek megvalósulását.

Lehet, hogy gondolataim ma még — minden említett kezdeményezés mellett — szokatlannak hatnak. De ebben a vonatkozásban is elfogadhatjuk a század végén, a századforduló éveiben jelentős elméleti és gyakorlati pedagógiai tevékenységet kifejtő tudós, *Kármán Mór* szavait: „... minden hagyomány, mely él és lelkesít, nemcsak tiszteletre méltó, hogy megőriztessék, hanem hatékony tényező a nemzeti életben, oly szellemi erőket mozgósít, melyek egyébként talán szunnyadoznának. Minden erkölcsi haladás csupán ily élő hagyományhoz fűződve létesíthető. De ahol ily hagyomány nincs, hol az élet kereke tunya, elvtelen szokás vágásán dőcög tovább: ott csak gyökeres átalakítás kelthet erőket, csak elvszerű úttörés nyithat új pályát számukra... *Képesnek kell lennünk minden félszeg megszokástól eltekinteni és tisztán a feladatok sajátosságát, az ügyek igaz természetét figyelembe venni.*”¹⁸

Polinszky Károly

¹⁸ KÁRMÁN MÓR: A tanárképzés és az egyetemi oktatás (1895). in: Kármán Mór pedagógiai dolgozatai. 1–2. k. Budapest, 1909. 2. k. 402.